

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

М. М. БУРЛАЙ

(Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського)

Анотація. Удосконалено положення стану потенціалу системи вищої освіти на основі кількісних і якісних характеристик, масштабів і рівня розвитку, макроекономічної та внутрішньої економічної ефективності освіти в Україні на основі використання інформаційних ресурсів в освітньому процесі для визначення тенденцій і закономірностей сучасного розвитку.

Ключові слова: політика, вища освіта, потенціал.

Основні принципи та положення державної політики в галузі інформатизації формулювалися і розвивалися ще з початку 90-х рр. Зміст державної політики на стадії її формування зводилися до забезпечення організаційно-економічних, виробничо-технологічних і науково-технічних умов створення та використання інформаційних технологій, інформаційної інфраструктури та системи створення інформаційних ресурсів. Політика, яку проводить держава у сфері засобів масової інформації, телекомунікацій і зв'язку була пріоритетною і залишалася практично відокремленою від політики інформатизації суспільства і країни. З розвитком напрямів і усвідомленням необхідності побудови інформаційного суспільства в Україні як основної тенденції її політичного та соціально-економічного руху вперед з'явився новий імпульс у розвитку державної інформаційної політики.

Послідовний рух країн від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства, а також процеси створення і розвитку світового інформаційного співтовариства наразі мають особливе значення для розробки сучасних уявлень про інформатизацію, політики інформатизації і державної інформаційної політики.

Враховуючи той факт, що за останні 10 років зміст державної інформаційної політики став більш широким, слід зазначити, що в цю

сферу були включені різні аспекти інформаційної безпеки та окремі елементи, що стосуються захисту прав громадян і організацій на відкриті інформацію, гарантовані Конституцією України.

Забезпечення переходу до нового етапу розвитку України, формування інформаційного суспільства і входження країни у світове інформаційне співтовариство є найважливішою стратегічною метою державної інформаційної політики. Як показує досвід передових розвинутих країн, необхідний узгоджений регулюючий механізм впливу держави на техніко-технологічну та соціально-політичну складові державної інформаційної політики. Цей механізм дозволяє забезпечити важливий для країни перехід.

Мета статті – формування напрямів державної інформаційної політики та розвитку системи вищої освіти України.

На думку В. І. Онопрієнко «освіта реально впливає на розвиток національної економіки, визначає рівень життя в країні і конкурентоспроможності в світі за рахунок підготовки кваліфікованих фахівців, формування знань і створення можливостей для отримання доступу до глобальної інформації. Вища освіта, інтегруючи навчальну, дослідницьку та інформаційну функції, сприяє розширенню економічних можливостей країни, виступає в якості реалізатора і розповсюджувача стра-

тегії економічного зростання на основі знань. Здатність суспільства створювати і ефективно використовувати знання, перетворювати їх на джерело прибутку має визначальне значення для сталого економічного розвитку та підвищення життєвого рівня населення країни» [1].

Створення інформаційного суспільства висуває більш високі вимоги до всієї системи освіти на всіх її етапах. Така специфіка переходу до інформаційного суспільства призводить до необхідності суттєвих змін усій системі освіти. М. М. Гуревич вважає, що «глобальні тенденції стратегічного розвитку вищої освіти зумовлені інноваційним типом світового розвитку. Їх матеріальна основа і соціальний зміст – це інформаційно-інноваційні відносини: внутрішньо- і міжвузівські, регіональні, державні та міждержавні, глобальні. Їх практика і дозволяє виокремити вихідні тенденції розвитку вищої освіти: 1) реалізація інноваційної парадигми стратегічного вузівського навчання та 2) інноваційна діяльність вищої школи під впливом соціальних імперативів її розвитку» [2, с. 130].

Створення та подальший розвиток інформаційного суспільства засновані на новітніх інформаційних, телекомунікаційних технологіях і технологіях зв'язку. Завдяки їх стрімкому розвитку стало можливим швидко поширювати глобальні інформаційні мережі, у першу чергу мережу Інтернет, яка дає мож-

ливість забезпечувати міжнародний інформаційний обмін. Сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології тільки підсилюють вплив електронних засобів масової інформації на суспільно-політичну, соціально-економічну та культурно-пізнавальну діяльність людей в усьому світі. Формування інформаційного суспільства стало тотожно формуванню нового світового інформаційного простору.

Мета статті – розглянути ключові напрями державної інформаційної політики та розвитку системи вищої освіти в умовах інформаційного суспільства.

Державна інформаційна політика закладає основи для вирішення важливих стратегічних завдань (табл. 1). Для практичної реалізації цих завдань потрібне ефективне управління всіма видами інформаційних ресурсів, ринком інформаційних технологій, державною підтримкою національного інформаційного виробництва, засобами, послугами та продуктами регулювання діяльності електронних і друкованих засобів масової інформації.

Сучасне виробництво інформації, інформаційного забезпечення, інформаційних ресурсів, засобів інформатизації, телекомунікації та зв'язку стають базовими елементами. Для інформатизації, як і для всіх високотехнологічних сфер, які мають відпрацьовані науково-технічні напрями розвитку, особливо важливим є посилення ролі державного регулювання.

Таблиця 1

Основні напрями і завдання державної інформаційної політики

Напрями	Завачі
Формування єдиного інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір	Модернізація інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури
Забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави	Розвиток інформаційних, телекомунікаційних технологій
Формування демократично орієнтованого масової свідомості	Забезпечення громадян суспільно значущою інформацією і функціонування незалежних засобів масової інформації
Становлення галузі інформаційних послуг	Ефективне формування і використання національних інформаційних ресурсів та забезпечення широкого, вільного доступу до них
Розширення правового поля регулювання суспільних відносин, у тому числі пов'язаних із отриманням, розповсюдженням і використанням інформації	Створення необхідної нормативної правової бази побудови інформаційного суспільства

Безсумнівно, національна інформаційна політика повинна передбачати і сприяти зростанню виробництва засобів інформатизації, телекомунікації, інформаційних продуктів і послуг і одночасно забезпечувати попит населення на них. Вона визначає цілі та напрями, які відображають державні інтереси в інформаційній сфері, стратегічні завдання їх реалізації.

Національна інформаційна політика є складовою частиною зовнішньої і внутрішньої політики держави і включає практично всі сфери життєдіяльності суспільства. Створення єдиного інформаційно-телекомунікаційного простору держави є важливою основою не тільки для виконання завдань соціально-економічного, політичного та культурного розвитку країни, але і для забезпечення її безпеки.

Інформаційні та телекомунікаційні технології, що забезпечують створення інформації, її поширення і використання, є базовим інструментом для ефективного функціонування інфраструктури та взаємодії елементів єдиного інформаційно-телекомунікаційного простору. Комплексний відкритий системний підхід, спрямований на задоволення інтересів суспільства і країни дозволяє до кінця реалізувати державну інформаційну політику.

Виконання основних завдань державної інформаційної політики має реалізовуватися на основі різних форм впливу на такі складові інформаційного середовища, як:

- інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура;
- система створення та застосування електронних інформаційних ресурсів;
- ринок інформаційних і телекомунікаційних засобів, інформаційних продуктів і послуг;
- міжнародне співробітництво;
- засоби забезпечення інформаційної безпеки;
- нормативно-правова база інформаційних взаємин;
- виробничий і науково-технічний потенціал, призначений для організації інформаційно-телекомунікаційного простору та ін.

Нові політичні та соціально-економічні умови розвитку держави, наявний досвід реалізації заходів державної політики у сфері організації, розповсюдження та застосування інформації, а також світовий досвід проведення інформаційної політики в розвинених країнах сприяють формуванню національної інформаційної політики.

Наразі практично всі високорозвинені країни розглядають побудову інформаційного суспільства як основу свого соціально-економічного, політичного та культурного розвитку. Ці країни проводять цілеспрямовану державну інформаційну політику. Така інформаційна політика сформульована і послідовно проводиться для країн Європейського співтовариства. Національна інформаційна політика значною мірою залежить від особливостей соціально-економічного та культурного розвитку держав. Прагнучи до реалізації інформаційної політики країни, держава приймає короткострокові, середньострокові та довгострокові програми. Рекомендації Комісії Європейського співтовариства з формування інформаційного суспільства становлять особливий інтерес для України.

Одним із важливих стратегічних пріоритетів подальшого соціально-економічного розвитку нашої країни, що зумовлюють необхідність суттєвих змін у системі освіти, є спрямованість на побудову відкритого інформаційного суспільства, «в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними» [1, с. 1]. Глобальна економічна інтеграція різних країн і наростаючий перехід від самостійних ізольованих економік окремих держав до формування єдиної світової економіки стає відмітною особливістю інформаційного суспільства.

Розглядаючи роль управління в області інформатизації вищої освіти необхідно відзначити, що воно повинно мати як централізовану, так і децентралізовану складові, в тому числі регіональну і вузівську. Зазвичай, ці дві складові в повсякденній практиці тісно переплітаються. При цьому основна, централізована складова забезпечує виконання таких

традиційних завдань, як управління державними організаціями та установами, створення єдиної державної інфраструктури, задоволення бюджетно-фінансових потреб. Крім цього, вона включає в себе виконання завдань, спрямованих на формування необхідних умов для нормального функціонування децентралізованої складової.

Такий підхід повною мірою зараховують і до управління інформатизацією системи вищої освіти, яка передбачає забезпечення актуального, достовірного, оперативного подання та застосування інформаційних матеріалів і даних про різні напрями діяльності як самої системи ступеневої освіти загалом, так і окремих вищих навчальних закладах, зокрема.

Управління інформатизацією системи вищої освіти включає навчальну, навчально-методичну, наукову та господарську роботу, забезпечує постійний контроль виконання директивних документів, обмін оперативною інформацією міждержавними, регіональними та вузівськими органами управління, а також контроль за мережею освітніх установ і організацій.

Отже, створення умов, що забезпечують різноманітність способів застосування нових інформаційних технологій у вищій освіті та задоволення державних вимог до підготовки кваліфікованих фахівців, є стратегічним напрямом державного управління інформатизацією вищої освіти.

Важливо, щоб державна науково-технічна політика в галузі інформатизації була антимонопольною. Вона повинна виключати переваги одних організацій над іншими на особливе становище в створенні та впровадженні нових інформаційних технологій у системі вищої освіти. Всі пріоритети слід розглядати тільки як інструменти сьогодення, а не далекого майбутнього. Державну інформаційну політику слід формувати відкрито, шляхом широкого обговорення при виробленні поточних і довгострокових рішень.

Наразі в системі вищої освіти здійснюється впровадження новітніх засобів телекомунікацій в освіті та наукових дослідженнях. Основну роль усе більше починають грати сучасні,

більш просунуті способи передачі інформації між вищими навчальними закладами та освітніми організаціями. Ці способи передачі дозволяють забезпечити віддалений доступ до банків даних, що містять актуальну науково-освітню інформацію. Вони сприяють упровадженню нових форм навчання з використанням комп'ютерних мереж. Безсумнівно, в перспективі можна очікувати посилення цих важливих тенденцій.

Вітчизняна та міжнародна інтегрованість усіх програмних компонентів повинна стати основним стратегічним принципом при виборі відповідного інформаційного, технічного та технологічного забезпечення з метою інформатизації вищої освіти. Інформаційно-комунікаційні засоби, що є у світовій практиці найбільш перспективними, стандартизованими, доступними за ціною і масовими, повинні бути обрані як навчальне інформаційно-технічне та програмно-математичне забезпечення. Отже, реалізується новий випереджаючий підхід, заснований на сучасній інструментальній базі.

З метою досягнення позитивних результатів необхідно зробити конкретні ефективні заходи з посилення ролі комп'ютерно-телекомунікаційних мереж в інформаційному забезпеченні процесу навчання та координації взаємодії з міжнародною мережею Інтернет, аби забезпечити доступ до величезного інформаційного ресурсу.

Як показує оцінка існуючого стану інформаційно-комп'ютерного середовища в системі вищої освіти, найменш розвиненою її складовою є наявність високошвидкісної телекомунікаційної мережі. Отже, організація і розвиток інформаційних мереж, ще відповідають новітнім підходам і вимогам і об'єднують усі регіони України, є одним із найбільш перспективних напрямів інформатизації.

Беручи до уваги, що побудова організаційних структур вищої освіти має значний зв'язок і ієрархічність, доцільно при організації комп'ютерних мереж використовувати найрізноманітніші вже існуючі та заплановані види телекомунікацій на основі оптоволоконних мереж і бездротових технологій. Формування інформаційного забезпечення розвитку

системи вищої освіти на основі комп'ютерно-телекомунікаційних систем повинно забезпечувати виконання таких завдань:

- послуги міжнародної мережі Інтернет (електронна пошта, форум, веб-комунікації, www-навігація, телеконференції та ін.);
- розвиток і реалізація дистанційного навчання;
- робота з віддаленими базами даних і банками знань (електронні каталоги, електронні бібліотеки, системи автоматизованого управління і ін.);
- застосування комп'ютерних технологій і потужностей через віддалений доступ до інших організацій;
- проведення віртуальних заходів за допомогою мережі Інтернет;
- on-line контроль знань студентів;
- інтернет-взаємодія електронними ресурсами та навчально-методичними розробками студентів і викладачів;
- організаційно-фінансове управління діяльністю вищого навчального закладу;
- забезпечення документообігу навчального закладу;
- інформаційно-довідкові послуги й т. ін.

Щоб ефективно сприяти соціально-економічному розвитку регіонів України, система вищої освіти повинна бути пов'язана зі стратегічними програмами розвитку регіону та оперативно брати участь у виконанні поточних задач. При цьому строга централізована система управління не може забезпечити виконання цих завдань. Для цього необхідна повсюдна децентралізація організаційної діяльності та створення регіональних органів управління вищою освітою. Отже, щоб вирішити це питання, необхідно надати деяким вищим навчальним закладам статус регіональних навчальних закладів. Ці установи, включаючи їх фінансування, можуть бути передані у відання регіональних органів управління з регіональних бюджетів.

Досліджуючи реформування освіти та особливості застосування новітніх інформаційних технологій, слід враховувати існуючі пріоритети побудови міжнародної моделі освіти

у сфері вищої освіти України. При цьому міжнародна діяльність вищих навчальних закладів пов'язує освітню, науково-дослідну та економічну діяльність разом. Найбільш високі показники в міжнародних рейтингах вищих навчальних закладів отримують тільки ті ВНЗ, які прагнуть до міжнародної співпраці.

У міжнародній практиці високий міжнародний авторитет вищого навчального закладу стає основою його фінансового благополуччя. Однак саме фінансове благополуччя вищого навчального закладу сприяє його можливості підвищити якість підготовки фахівців. Прагнення до інтеграції освітньої системи України з європейською та світовою системами освіти, в тому числі у сфері нових інформаційних технологій, визначає такі можливі напрями співпраці в цій предметній сфері:

- спільний обмін досвідом використання нових інформаційних технологій в освіті;
- розробки та спільне виробництво програмного та інформаційного забезпечення навчального призначення;
- формування освітніх стандартів у сфері нових інформаційних технологій;
- проведення науково-дослідних робіт у сфері інформатизації освіти;
- взаємообмін інформаційними ресурсами та інформаційним забезпеченням у сфері нових інформаційних технологій, у тому числі належать до їх складу програмних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оноприенко В. И. Императивы системы образования для инновационной экономики и знаниевого общества [Електронний ресурс] / В. И. Оноприенко. – Режим доступу: http://iee.org.ua/files/alushta/49-onoprienko-imperativy_syst.pdf. – Назва з екрана.
2. Гуревичев М. М. Социальные императивы стратегического развития высшего образования / М. М. Гуревичев // Вестник НТУ «ХПИ». – 2012. – № 30. – С. 123–131.

М. Н. Бурлай (Таврийский национальный университет имени В. И. Вернадського). **Направления государственной информационной политики и развития системы высшего образования.**

Аннотация. Усовершенствованы положения состояния потенциала системы высшего образования на основе количественных и качественных характеристик, масштабов и уровня развития, макроэкономической и внутренней экономической эффективности образования в Украине на основе использования информационных ресурсов в образовательном процессе для определения тенденций и закономерностей современного развития.

Ключевые слова: политика, высшее образование, потенциал.

M. M. Burlay (Taurida National V. I. Vernadsky University). **Areas of the state information policy and the development of the higher education system.**

Summary. Improved capacity of state provision of higher education on the basis of quantitative and qualitative characteristics, scope and level of development, macroeconomic and domestic economic efficiency of education in Ukraine is based on the use of information resources in the education process to determine the trends and patterns of modern development.

Keywords: politics, higher education, potential.